

Критерії відповідності організацій на право проведення навчання та перевірки знань з радіаційної безпеки

Проведено аналіз системи навчання та перевірки знань з радіаційної безпеки при використанні джерел іонізуючого випромінювання. Запропоновано критерії відповідності організацій на право проведення навчання та перевірку знань з радіаційної безпеки.

Ключові слова: радіаційна безпека, джерела іонізуючого випромінювання, критерії.

Л. І. Асламова

Критерии соответствия организаций на право проведения обучения и проверки знаний по радиационной безопасности

Выполнен анализ системы обучения и проверки знаний по радиационной безопасности при использовании источников ионизирующего излучения. Предложены критерии соответствия организаций на право проведения обучения и проверки знаний по радиационной безопасности.

Ключевые слова: радиационная безопасность, источники ионизирующего излучения, критерии

© Л. І. Асламова, 2010

Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ) на території України базується на дозвільному принципі. Згідно з вимогами чинного законодавства — статтею 7 Закону України “Про дозвільну діяльність в сфері використання ядерної енергії”, статтями 26, 81 Закону України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку”, пунктом 9.5.3 “Основних санітарних правил забезпечення радіаційної безпеки України” — діяльність з використання ДІВ підлягає обов’язковому ліцензуванню [1]—[3].

Будь-яка діяльність, пов’язана з використанням джерел іонізуючого випромінювання юридичними чи фізичними особами, які не мають дозволу (ліцензії, санітарного паспорта), виданого у встановленому порядку, забороняється. Відсутність ліцензії класифікується як правопорушення у сфері використання ядерної енергії.

Санітарний паспорт видає державна санітарно-епідеміологічна служба МОЗ України, а ліцензію — Державний комітет ядерного регулювання, який є основним уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань регулювання безпеки використання ядерної енергії та радіаційної безпеки в Україні, створений у грудні 2000 р. згідно з Указом президента України “Про державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки” [4].

Державне регулювання безпеки використання ядерної енергії полягає в забезпеченні людини, довкілля, ядерних установок, ДІВ. Це передбачає здійснення нагляду за дотриманням нормативних вимог та умов наданих дозволів (ліцензій) організаціями та підприємствами (ліцензіатами) в процесі провадження діяльності з використанням ДІВ.

Відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії”, наказу Державного комітету України з нагляду за охороною праці “Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою” [5], [6] персонал, який залучається до виконання робіт з використанням ДІВ, повинен підтверджувати наявність високої кваліфікації. Це можливо шляхом підвищення кваліфікації з курсу радіаційної безпеки при поведженні з ДІВ у відповідних організаціях.

Перелік організацій, що узгодили навчальні програми з питань радіаційної безпеки під час використання ДІВ, розміщено на сайті Державного комітету ядерного регулювання України. Але на сьогоднішній день в Україні не існує нормативно-правових актів, які би врегульовували вимоги до організацій, що проводять або мають наміри проводити підвищення кваліфікації ліцензіатів, навчання та перевірку знань з питань радіаційної безпеки при поведженні з ДІВ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, враховуючи власний багаторічний досвід у сфері підвищення кваліфікації та розробки документів державного рівня з радіаційної безпеки [7]—[9], з метою підвищення вимог і рівня поведження з ДІВ та для покращення надання освітніх послуг ліцензіатам розробив вимоги (критерії) до організацій, що мають право проводити навчання та перевірку знань з радіаційної безпеки при використанні ДІВ. Запропоновані критерії передано на розгляд до Державного комітету ядерного регулювання України для врахування їх основних положень у процесі розроблення “Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань радіаційної безпеки при поведженні з ДІВ”.

Критерії поділено на обов'язкові та додаткові. До обов'язкових критеріїв належить наявність в організації:

ліцензії Міністерства освіти і науки України на надання освітніх послуг — підвищення кваліфікації згідно з вимогами Закону України “Про освіту” [10], Постанови Кабінету Міністрів України “Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг” [11];

ліцензії Державного комітету ядерного регулювання на використання джерел іонізуючого випромінювання;

висококваліфікованого професорсько-викладацького складу з науковими ступенями за акредитованим напрямом “Фізика” (спеціальність “Фізика” з досвідом роботи в ядерній фізиці та радіаційній безпеці, бажано не менше п'яти років);

навчальної програми, погодженої з регулюючими органами;

теоретичної й практичної частин, сучасної сертифікованої та перевіреної дозиметричної апаратури.

До додаткових критеріїв відноситься наявність можливості забезпечення житлом ліцензіатів на час проведення навчання з радіаційної безпеки.

Запропоновані критерії відповідності організацій на право проведення навчання та перевірки знань з радіаційної безпеки допомагатимуть:

повноцінному відбору організацій, що проводять або мають наміри проводити навчання та перевірку знань з радіаційної безпеки при використанні ДІВ;

підвищенню рівня підготовки ліцензіатів;

більш дієвому контролю за організацією процесу навчання з боку регулюючих органів та своєчасному внесенню коригувань з питань радіаційної безпеки

01 грудня 2009 р. Державний комітет ядерного регулювання України провів семінар на тему “Сучасні аспекти забезпечення якості професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, які залучаються до виконання робіт з джерелами іонізуючого випромінювання”. У семінарі взяли участь фахівці тих галузей, організації яких проводять навчання та перевірку знань з питань радіаційної безпеки при використанні ДІВ, а також представники зацікавлених міністерств та відомств. Під час роботи семінару розглядалися запропоновані Київським національним університетом імені Тараса Шевченка критерії відповідності організацій на право проведення навчання та перевірки знань з радіаційної безпеки. За результатами наукової дискусії запропоновано:

1. Визначити та затвердити категорії осіб, які мають постійно проходити підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації з питань радіаційної безпеки при проведенні робіт з використанням ДІВ. Розробити мінімальні кваліфікаційні вимоги для цих категорій.

2. Визначити Київський національний університет імені Тараса Шевченка Головним методичним навчальним центром з питань радіаційної безпеки та покласти на нього, зокрема, такі завдання:

ведення обліку навчальних центрів;

забезпечення методологічної підтримки та координації робіт навчальних центрів у цій сфері;

оцінювання діяльності навчальних центрів;

ведення єдиної бази слухачів навчальних центрів;

аналізування потреб у цій сфері та шляхи їх вдосконалення;

підготовка пропозицій центральним органам виконавчої влади щодо розробки, перегляду, скасування нормативно-правових актів з питань радіаційної безпеки.

3. Державному комітету ядерного регулювання України координувати діяльність з удосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, які залучаються до виконання робіт з використанням ДІВ.

Достатніми підставами для створення на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка Головного методичного навчального центру з питань радіаційної безпеки є:

проведення університетом підвищення кваліфікації з курсу “Радіаційна безпека та поводження з джерелами іонізуючого випромінювання” ліцензіатів, які використовують ДІВ у промисловості, науці, медицині, працюють з радіоактивними відходами, на підставі програм, погоджених з Державним комітетом ядерного регулювання України у 2001 р., Міністерством охорони здоров'я, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України, Міністерством праці та соціальної політики України;

видача ліцензіатам свідоцтва про підвищення кваліфікації встановленого державного зразка, CD-диска з лекційними матеріалами та нормативно-правовими актами у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки;

наявність в університеті з 2001 р. ліцензій Державного комітету ядерного регулювання України на право провадження діяльності з використанням ДІВ;

залучення кращих викладачів університету (кандидати, доктори фізико-математичних наук, доценти й професори) та фахівців і науковців з Ради Національної безпеки та оборони України, Державного комітету ядерного регулювання України, Міністерства охорони здоров'я, Асоціації радіологів України до читання слухачам лекцій за темою “Взаємодія іонізуючого випромінювання з речовиною та методи його реєстрації. Основи дозиметрії”, що є базовою для персоналу, який використовує ДІВ у промисловості, медицині тощо;

наявність сучасної бази дозиметричних приладів, які щорічно перевіряються Державним підприємством “Всеукраїнський науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів”, що дає змогу ефективно проводити практичні заняття, використовуючи найкращі напрацювання МАГАТЕ з підготовки їх інспекторів.

Надання освітніх послуг з курсу “Радіаційна безпека та поводження з ДІВ” потребує постійного оновлення процесу підвищення кваліфікації згідно з вимогами новітніх технологій, а також аналізу та врахування пропозицій слухачів (ліцензіатів) для забезпечення якості та реалізації базових принципів радіаційного захисту: неперевищення, оптимізації, виправданості.

Висновки

Для впровадження системного підходу до удосконалення всієї системи навчання та перевірки знань з радіаційної безпеки при поводженні з ДІВ потрібно:

1. Розробити “Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань радіаційної безпеки при поводженні з ДІВ” з визначенням вимог (критеріїв) до організацій, які мають право проводити підвищення кваліфікації та перевірку знань з радіаційної безпеки.

2. Регулюючим органам контролювати організацію процесу професійної підготовки, перепідготовки та

підвищення кваліфікації працівників, які залучаються до виконання робіт з ДІВ.

3. У разі впровадження новітніх технологій оновлювати процес підвищення кваліфікації ліцензіатів.

4. Аналізувати та враховувати пропозиції ліцензіатів щодо процесу навчання.

5. Втілювати систему забезпечення якості в практичну діяльність при поводженні з ДІВ.

6. Проводити щорічні семінари з питань радіаційної безпеки для представників організацій, залучених до професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації ліцензіатів.

7. Об'єднати зусилля фахівців Державного комітету ядерного регулювання України, Ради національної безпеки та оборони України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка в рамках їхньої компетенції.

Список літератури

1. Закон України “Про дозвільну діяльність в сфері використання ядерної енергії” № 1370 від 11.01.2000.

2. Закон України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” № 39/95-ВР від 08.02.1995.

3. Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України: затвердж. наказом МОЗ України № 54 від 02.02.2005, зареєстр. в Мін'юсті України 20.05.2005.

4. Указ Президента України “Про державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки” від 05.12.2005 № 1303/2000.

5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку ліцензування окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії” від 06.12.2000 № 1782.

6. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці “Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою” від 26.01.2005. № 15; зареєстр. в Мін'юсті України 15.02.2005 за № 231/10511.

7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про доповнення переліку джерел іонізуючого випромінювання, діяльність з використання яких звільняється від ліцензування” від 21.01.2005 № 74.

8. Постанова Кабінету Міністрів України “Про внесення зміни до переліку джерел іонізуючого випромінювання, діяльність з використання яких звільняється від ліцензування” від 04.10.2006 № 1382.

9. Вимоги до системи управління якістю проведення діагностичних та терапевтичних процедур з використанням джерел іонізуючого випромінювання (НП 306.5.148–2008): затвердж. наказом Держатомрегулювання від 03.10.2008 № 166, зареєстр. Мін'юстом України 29.10.2008 за № 054/15745.

10. Закон України “Про освіту” ВР № 34 від 04.07.1991.

11. Постанова Кабінету Міністрів України “Про ліцензування діяльності з надання освітніх послуг” від 08.08.2007 № 1019.

Надійшла до редакції 13.05.2010.